

**PALÁGYI LAJOS
KÖLTEMÉNYEI**

UJ SOROZAT

BUDAPEST, 1907.
SINGER ÉS WOLFNER

TARTALOM

A HONSZERZÉS.
AZ IFJÚ KÖLTŐKHÖZ.
IDEGEN HONBAN...
DÉLVIDÉKI TEMETŐBEN.
RÓMAI DIADALÍV.
HISZEK.
EZEREGY ÉJSZAKA.
KÉSŐN.
KÖLTŐ-TÁRSHOZ.
KATONANÉ THURÁNSZKY IRÉN JUBILEUMÁRA.
A VÁDASKODÓK.
MESE A TÜNDERSÍPRÓL
VIGYÁZZ...
VAJDA JÁNOS SÍRJA.
AZ ELÁTKOZOTT VÖLGY.
A LEGJOBB TÁRSASÁGBAN.
A FEHÉR FAJ.
A DICSŐSÉG POHARÁBÓL.
ÉJJEL A HAJÓN.
A TŰNŐ PERCZ.
SZEDERFÁNK.
MONDD, TE KÖLTŐ...
TENGERPARTI TEMETŐBEN...
A VITORLÁS.
MI TARTJA?
EZT A LANTOT...
AZ ÉN KOSZORÚM.
VALLOMÁS.
JEGYZETEK

A HONSZERZÉS.

Kit napi harcok elvakítanak ma,
Eszmélj egy percre, gondsújtott jelen,
Oh szállj magadba, ébredj öntudatra,
Hisz egy évezred benned van jelen,
Gyúljon ki lelked egy szent pillanatra,
Nagy küldetésed fogd föl, nemzetem,
Te szent elődök művének hívője,
S te hű utódok hős zászlóvivője.

Az ősök lelke ihlesse meg lelked,
Nem múltó bérre áhítottak ők,
Távol hazából midőn útra keltek,
Választva a bizonytalan jövőt,
Maguk számára ők hazát nem leltek,
Utódaikért haltanak meg ők,
Elfolyt a nagy honalapítók vére,
Áldást esengvén Árpád nemzetére.

Oh csakis annak műve maradandó,
Aki ihlettel a jövőbe lát,
Aki felejtve mindazt, mi mulandó,
Egy örök célnak szenteli magát.
Pártos tusák közt, a tűnő, elhangzó
Zsivajban látja már a szebb hazát,
Szó elméjében halhatatlan tervet
S jövő számára gyűjt jelenben serget.

Fenséges példát hagytak ők e honra,
Minőt nem látott többet a világ. -
Mózes népével hontalan bolyongva,
Nem tett nagy útján ilyen nagy csodát,
Nappal előtte füstfelhő boronga,
Éjjel követte a láng oszlopát.
Árpád útjára az Úr nem világla
S ő elért mégis a magyar hazába.

Elért ide és itt hazát teremtett,
Melyet erő tartott egy ezredig, -
S ha méltó léssz ő hozzá, hősi nemzet,
Örök időkig áll fenn honod itt,
S ha nemcsak erő, - szent hit is lesz benned,
Saját elmédből sarjadt égi hit
S az Úr világol - néked a sötétben,
Világ vezére léssz még, ifju népem!

Oh szállj magadba új kor küzdelmében
Honalapítás művét újra kezd! -
Magyar megváltó, várva-várunk régen,
Szívünk s elménket igazra vezesd,
A gondolatnak világversenyében
A magyar szellem győzelmét szerezd,
Népek csodálva kövessék nyomunkat, -
Eszmék harcában vívjuk ki honunkat!

AZ IFJÚ KÖLTŐKHÖZ.

Magányomból gyakorta
Ki a köztérre mék,
Hivén, költők csoportja
Ismét versenyben ég.
De mindhiába várok
Új lelkes dalnokot.
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

Zendül még itt-ott ének,
Van most is hegedős,
De én úgy látom, vének,
Mind régi ösmerős.
Szívem új dalt sovárog,
Melyből új hit buzog.
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifjú dalnokok?

Ez régi szerelemrűl,
Tűnt hitről szól amaz,
Csüggedten, halkan zendül
A rég elnyűtt panasz.
Itt hideg könny szivárog,
Halk sóhaj száll amott.
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifjú dalnokok?

A csüggedtek helyébe
Néhány újabb ha gyűl,
A dalnak versenyébe
Mily sértő hang vegyűl,
Síp, dob, minőt vásárok
Zajában hallhatok.
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

A vad zsvajra emlék
Mély búja száll reám,
Mily verseny volt itt nem rég,
Ah én még hallhatám
A dalt, az égbe szállót,
Mit mester alkotott. -
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

Nem volt még soha népnek
Ily költő-serege.
A hon daluktól ébredt
S dicső lón reggele,
Mit milljó szív sovárgott,
Ők hoztak szebb napot.
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

Mért lón daluknak vége?
Mért tünt el a sereg?
Uj mért nem jó helyébe,
Ébresztve nemzetet?
Nincsenek többé álmok
Eszmék, halhatlanok?
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

Vagy most is még javában
Daloltok szent hitet,
Csak a piac zájában
Nem hallunk titeket.
Tán bús magányban vártok
Szebb, áldóbb korszakot?
Hol vagytok, merre jártok,
Ti ifju dalnokok?

Oh jertek már, esengve
Várom, hogy jójjetek,
Koszorúval kezembe',
Diszítani fejete.
Míg rátok nem talállok,
Én meg nem halhatok,
Oh jertek, ti sovárgott,
Uj lelkes dalnokok?

IDEGEN HONBAN...

Idegen honban járva-kelve,
Nézem sok tarka nép szokását.
Más itt az ember, más a nyelve,
A szín, a hang, a mód beh más itt.

Szorongó szívvel, elfogódva
Törtetek népek sergin által,
Miként távol csillag lakója,
Kinek nincs kapcsa e világgal.

S érzem, hogy szívem miként dermed,
Bár déli nap tüzében járok,
Nem lelve sehol értő lelket,
Fagyos, lelketlen kővé válok.

A földön így, elkárhozottan,
Nyüzsgő tömegben néma árnyék:
Az égre nézek, hátha ottan
Egy honi ismerőst találnék.

S im ott fenn fényét ragyogtatja
Az ég tűzkeblü jövevénye.
Köszöntelek, hazámnak napja,
Te olthatatlan, örök fénye!

Körülte felleg-raj, gyülemelő,
Az ég sok czéltalan lakója.
Köszöntelek, te honi felhő,
A mi nagy bűnknak hírhozója!

Oh fény, te vigasztoló áldott,
S te árny, vigasztalan borongva,
Rokonaim ti, onnan szálltok,
Vagy oda tértek szép honomba.

S fölenged dermedt lelkem búja,
Otthon vagyok az ősi házban,
Hazámmal egyesültem újra
Az örök fényben, örök gyászban.

DÉLVIDÉKI TEMETŐBEN.

Járok tengerpartján a délnek,
S babér- és czipruskertbe térek.

Alatta zúgó habok árja,
Fölötte csend, holtak hazája.

Mélázva lépek sírról sírra:
Mi áll sok díszes kőre írva?

Idegen név, frank avagy talján,
Sok furcsa mondás gúla alján.
Amint tétova szétpillantok,
Hol elsímultak már a hantok,
Hol viharúzta, esőverte
Düledt fejfák hevernek szerte.
Szemembe hirtelen mi ötlik?
Egy uj kereszt hajolva földig.
S egy magyar ember neve rajta.
Betűzgetem mélán, sóhajtva.
Férfi volt, idegenbe tévedt,
Idegen földben talált révet.
Sírját hazátlan tenger mossa,
Hajléktalan vihar csapdossa.
Honából egy göröngy se hullt rá,
Magyar szív sírva nem borult rá.
Ki vagy te, síron túl is árva,
Hogyan vetődtél eme tájra?
Rejtett ölébe sziget-végnek,
Hová utas csak néha téved?
Talán babérnak, hírnek szomja
Csalt, csábított idegen honba?
Haj, akit elcsal távol csillag,
Annak más földön sírja nyíl csak.
S ha nyer babért késő idővel,
Az is lám sírkertjében nő fel.
Vagy tán gyógyulni vágytál messze,
A déli légben írt keresve?
Ah hasztalan az enyhe tájék,
A régi seb itt jobban fáj még.
S ha honn nincs írja a kebelnek,
Gyógyulást sír ölén se lelhet.
Ládd, ide jöttél tévedt árva,
Hol zúg a sívár tenger árja.
Altató dala is kietlen,
Dermesztőn visszhangzik szivedben,
Bujdosó szelek vad rivajja
Velőd és csontod átnyilallja.
S föltámadás ha van az égen,
Te ott se léssz társid körében.

Isten veled, eltévedt testvér,
Ki tőlünk olyan távol estél.

Ha más nem járul e göröngyhöz,
Ládd, az én szemem könnye öntöz.

Talán megérezed lent a sírba'.
Hú honfitársad szíve sírta.

RÓMAI DIADALÍV.

Római diadalív ez, romba dőlve,
A régi nagyság bús emlékjele.
Kinek emelték? Hír se szól felőle,
Porát szétfújta a múlás szele.

Csak még egy oszlop nyúl föl a magasba,
Az is rom immár, repedt, süppedő.
Az idő súlyos léptivel tapossa,
Ember nagyságát nem kíméli ő.

Amint ezt nézem, messze szárnyal lelkem,
Látom, hazám, sok új nagy mívedet.
Majd a jövőbe szállok bánattelten,
Siratom új diadalívedet.

Nem vagy te nagy, mint hajdanában Róma,
Nincs légiód, világot leverő.
A pusztulástól hát ugyan mi óvna?
Ha Rómát sem óvhatta meg erő.

Ez ívet itt hódító nagyság vonta,
Hadi dicsőség jellel kérkedett.
Nálad, hazám, csak külszin az a pompa,
Leplezni a te szolga-létedet.

Oh én hazám, tündöklő palotáid,
Sok oszlopod és diadalived,
Mind gúnyol téged, lelkem jobbat áhít,
Mi megőrizze örök híredet.

Ha szellem-munkát alkothatna szíved,
Hogy birodalmak vesztét élje túl:
Nem állna itten a te vándor híved,
Mint e tört oszlop, vígasztalanul!

HISZEK.

Hiszesh-e még a régi hitben,
Szent-é előtted még a múlt?
Vagy, ami egykor élt szivedben,
Már mind elkorhadt, megfakult?
A büszke dal, ha újra zendül
Megdobogtatja-é szived?
Érzem, a könny hogy perg szememből,
Hiszek.

Hiszesh-e az emberiségben,
Hogy van nagy hivatása még?
S mit el nem ért sok ezer éven,
Kivívja egy uj nemzedék?
Kimul a szolgaság, a vakhit,
Bilincset törnek nemzetek? -
Érzem, szememből villám csap ki,
Hiszek.

Mondd, hiszesh-é a földi létben,
Hogy méltó küzdelemre még?
Hogy nem bolygunk örök sötétben
S jóságos a hatalmas ég?
Hogy a tátongó sírral szemben
Sem kell feladnunk a hitet?
Sugár ragyog könnyes szememben,
Hiszek.

EZEREGY ÉJSZAKA.

Élt távol Perzsiában
Több ezer éve már
Egy fejedelmi zsarnok
Vérszomjas sehriár.
Házában minden este
Ujjongva szólt a nász
És minden reggel aztán
Zokogva sírt a gyász.

Uj asszonyt hoztak néki
Mindennap, estelen,
Egy éjen át ölelte,
Csókolta kegyesen.
De ha a reggel virradt,
Hóhérnak adta át.
Hadd veszsen, soha hűtlen
Ne csalja meg urát.

Ezer szép ifju asszony
Így halt meg nász után,
Legszébbjeit siratta
A puszta tartomány.
Rémület ül sok szíven,
Sok ajk remegve szól:
Ki menti meg hazánkat
A gyilkos nász alól?

A nagyvezér leánya,
A bús Seherezád,
Töprengve ül magában
Sok méla éjen át.
Míg szőnyeget sző házán
A többi perzsa nő,
Ő álmodó fejében
Uj tervet tervre sző.

Ebből lesz ozt' a szőnyeg
Mesékből szótt remek,
Hímez belé sok sóhaj
És pergő könnyeket.
Ah bűvös mese-szőnyeg,
Félálom, félvaló,
Megannyi rózsá benne
A dús pompájú szó.

Szól a vezérhez lánya,
A bús Seherezád:
»Hadd töltsök a királynál
Egyetlen éjszakát.
Amit soha nem ér el
Lázongó hatalom,
Én dallal és mesével
Megmentem majd honom«.

- »Oh jaj neked, leányom,
Én legszebb gyermekem,
Kit élő mosolyúl a
Mennyég küldött nekem.
A dal szent adományát
Fegyvernek sohse véd
S a szörnyű zsarnok szívét
Meghatni ne reméld.

»Oh jaj neked leányom,
Szívem szép gyermeke,
Te gyöngye, mint a bárány,
Szelid, mint özike,
Hogy győzhetsz le szókkal
E buja vérebet!

Gonosz lehével is már
Széttép ő tégedet.

»Oh jaj neked, leányom,
Ha od'adod magad,
Majd kétszeres halállal
Lakolsz egy nap alatt,
Szűz lelked, tested egykép
Ölik könnyörtelen,
A király alkonyatkor,
A hóhér reggelen.«

- »Atyám, hiába intesz,
Ez az én végzetem!
Hugom, jer vélem este,
És óvd meg életem!
Ha véget ér a nászunk,
Testvéredet te véd!
Könyörgve kérj majd engem,
Hogy mondjak egy mesét...«

És indul a királyhoz
A bús Seherezád,
Mint holdsugár úgy surran
Sok komor termen át,
Vagy mint az édes álom
Szerelmes szív felett,
Vagy mint a zengő dallam
A légen át lebeg.

- »Nászunknak vége immár,
Meghalsz ma, hitvesem...«
- »Uram, királyom, érted
Meghalok szívesen.
Csupán egy kegyre kérlek,
Hugom, jó Dunjasád,
Hadd jőjjön, búcsu-csókom
Illesse ajakát.«

- »Hadd jőjjön.« A terembe
A kis leány belép.
Búcsúznak. - »Drága néném
Oh mondj egy szép mesét.«
- »Megengeded, királyom?«
S ez szól: »Megengedem,
Csak azt ne hidd, hogy csellel
Kivívhatod kegyem?.

»Meghallgatom mesédet,
De szándokom kemény
És meg nem indít engem
Szép szó, se költemény.

A királyt s hóhért dallal
Legyőzni ne akard,
Csak addig él a költő,
Amíg meséje tart.« - -

...El kezd mesélni halkán
A bús Seherezád.
Ámulj most, zsarnok, ámulj,
Hallgassad a csodát!
Akit imént öleltél,
Nem földi asszony ez,
Kigyúlt szeme a fénylő
Égbolton révedez.

Mesél a nő, csak omlik
Ajkárol a zene
És mintha mindenik szó
Ütemre lejtene.
Mind mi a tömeg ajkán
Zagyván, kuszán kering,
Előlejt bűvös rendben
Egy szép törvény szerint.

Meséje, alig kezdi,
Csodás és érdekes,
Kíváncsi a király is,
A vége hogy mi lesz,
De végire sem ért még,
Künn már dereng a táj,
Kopogtat már a hóhér
S fölrezzzen a király.

Szól a nagy úr: »A végét
Majd holnap mondjad el,
De ne hidd, hogy elámít
Effajta női csel.
Nem élet, csak halasztás,
Mit műveddel nyerél,
Tovább élsz bár egy nappal,
De kínod veled él.«

Másnap megszólal újra
A bús Seherezád,
Tovább szövi meséje
És élte fonalát.
Oh gyászos munka, melylyel
Éltünk is véget ér!
Hálátlan földi munka,
Melyért halál a bér!

Mesél a nő, az élet
Meséjét mondja ő,
Örök jelennek látszik
A múlt és a jövő,
Örök jelenvalónak,
Mi fent él s ami lent,
Egy perczen és helyben
Láthadd a végtelent.

Meséli múltó pályánk
Csodás esélyeit,
Emberek szenvedélyét,
A sors szeszélyeit,
A lét hullámjátékit
Élők szilárd hitét,
M megbűvölt, elvarázsolt
Szivek történetét.

Koldusok és királyok,
Tündérek, szellemek,
Az ég, a föld, a sír is
Elébünk lengenek,
Törpék és óriások
Ezer bűn és erény
Kápráztató özönben
Jelen meg a mesén.

Az életet meséli
És mégis mily csoda,
Mit ő dalában elzeng,
Nem történt meg soha.
Mi az életben rejtély,
A műben érthető,
S mi megtörténve rút volt,
Azt széppé teszi ő.

Mi az életben részlet,
Azt ím egészbe' ládd,
S mit valóságnak hittél,
Álomná olvad át.
Az emlék fogható lesz,
Való a sejtelem,
Játékot űz szivünkkel
A költő-képzelem.

Úgy szövi ő meséjét,
Hogy vége ne legyen,
Egy rege át a másba
Fonódjék szüntelen
S hirtelen megszakadjon,
Midőn dereng a táj,

S kopogtat már a hóhér
S fölrezzen a király.

Másnap megszólal újra
A bús Seherezád,
Tovább szövi meséje
És élte fonalát.
Így szövi éjről-éjre
És lesi, várja hön,
Hogy a királynak szíve
Gyűljön ki résztvevőn.

De a király kegyetlen
És részvétlen marad,
Meg nem indítja lelkét
Érzés, sem gondolat.
Ajka körül két mély ráncz
Húzódik lefele,
Hideg könnyörtelenség
És buja vágy jele.

Kíváncsi a mesére,
Hallgatja szótlanul,
De rejtett tanuságán
Ő sohasem okul,
És vissza sohse gondol,
Előre, csak tova!
És amit tegnap hallott,
Azt elfelejti ma.

Csak várja, érjen véget
A mese-szövedék
S halasztja napról-napra
Halálítéletét.
Így tart az éjről-éjre,
Már ezer éjen át
És haloványul egyre
A bús Seherezád.

Kétségbeesve látja,
Hogy mindhiába vár,
Képzelve csoda-kútját
Kimerítette már,
Elzengte immár minden
Meséjét és dalát
S a hideg zsarnok arcán
Mosolyt ő mégse lát.

- »Hát mégis meg kell hálnom,
Nagy munkám hasztalan!
Hát itt hagyom hazámat
Búsan, vígasztalan!

Testemmel és lelkeimmel
Bármennyit túrtem itt,
A meggyalázott népen
Áldozat sem segít?!

»De nem! utolsó próbám
Utolsó éjszakám.«
És lelke felviharzik,
Mint a nagy óceán -
»Hadd zengem néki egyszer
Szívemnek viharát,
Hadd lássa és hadd hallja
A legnagyobb csodát!«

S mindazt, mit ezer éjen
Képzelve alkotott,
Egyetlenegy mesében
Egyszerre hallhatod,
Ezer tett egy nagy tettben,
Ezer dal egy dalon,
Hogy gyászol, ujjong, tombol
Az örült fájdalom.

Nem mese már, amit mond; -
Való, megrendítő,
A nagyvilágnak búja
E dalból tör elő.
Vélnéd, zokogni hallod
A mindenség szívét,
Vélnéd, hogy maga isten
Siratja nagy mivét.

A legszebb dalnak vége.
Fölnéz Seherezád.
A király sápadt arcán
Hajnalpír vonul át.
Sugár-e, avagy könyecsepp,
Ami szemén rezeg?
És szól: »Te bűvös asszony,
Irgalmazok neked!

»Megmentéd a hazát és
Megmentéd magadat,
Nem állhat néked ellent,
Ki hallja dalodat.
A közöny is megindul,
Az elmulás megáll
És fegyverét lerakja
Előtted a halál!«...

Rohan már hitveséhez,
Ölelni derekát.
De nem lát, nem hall többet
Szegény Seherezád.
Dallá lehelte lelkét,
Ah megtört tűz-szeme
És vánkosára omlik
Hideg hóteteme.

KÉSŐN.

I.

Halk zörrenés az ajtón.
Fölrezen: Vajh' ki ez?
Tán szél zörrent sóhajtón?
Tán élőtől e nesz?

De im kopognak újra,
Ember kopogtatott.
Ki az, kit vándor útja
E ház elé hozott?

Álmok közt ült merengve
A férfi s fölriadt.
Az éjben kint esengve
Hall női hangokat.

Azt véli, hogy már hallá
E hangot egykoron
S szívébe úgy nyilall rá
A régi fájdalom.

Míg ajtaját kitárja
S fagyos szél békaczag,
Házába lép egy árva
Magányos nő-alak.

Rongygyal borítva teste,
Az arcza halovány,
Sötét szeme beesve
Széjjel néz tétován.

Majd szól a nő könnyölgve:
»Mindenki elhagyott,
Szegényen, összetörve,
Barátom, itt vagyok.

Az egyetlen, ki jó volt,
Önzetlen igazán,
Ki nem bájamnak hódolt,
Szívet kért hajdanán.

Egyetlen, kit becsültem,
Szülóm, atyám helyett,
S kit mégis elkerültem,
Mert híven szeretett.

Egyetlen, kiben hittem
S kit mégis ámiték,
Te vagy, barátom, itten
A végső menedék.«

...A férfiú szelíden
Szemét reá veti,
Ápolja nyájas híven
Egy szót se mond neki.

Pattogó tűzhelyéhez
Ülteti gonddal őt,
Párolgó estebédhez
Úgy hívja ozt' a nőt.

Elköltik az ebédet,
Immár a férfi szól:
»Mi ért? mi bántott téged?
Mily nagy bú ért utól?

Oh, mondd el, édes gyermek,
Szívtépő bánatod',
Ha hallom nagy keserved,
Tán írt találhatok...«

Most hosszan keseregve
Beszél a tört alak,
Míg könnyei peregve
Patakként omlanak.

Hogy' üzte őt az élet,
Mily sarat szórt reá,
Hogy' hagyta el a lélek,
Mert hívét elhagyá.

Milyen nehéz a lánynak
Tisztán maradni ott,
Hol tapsolnak silánynak
S babért kap a bukott.

Szenvedve, nélkülözve,
Mily messze bujdokolt,
S hogyan dőlt hite össze,
Mert tőle messze volt.

Hogy' sírta szíve vissza
A hú barát szívét,
S hogy' maradt lelke tiszta,
Igen! ő tiszta még.

Bár nyelve a gyanúnak
Gyalázta eleget,
Ő esküszik s tanúnak
Szólítja az eget.

Irigyek ráfogása,
Hogy ő rá szenny tapadt, -
Mert jobb volt, mint sok társa,
Mind őt gyalázta csak.

S szakadozottan törve
Beszél tovább, tovább,
Hogyan csalá őt törbe
Ama festett világ.

És minden vád, gyalázat
Reá hogyan tapadt
S ellene szól a látszat,
A csalfa és a vak.

De higgyen néki, higgyen,
Ha ma is szereti, -
A férfiú szeliden
Szemét reá veti.

A külszint általjáró
Biztos lélekbuvár,
A szív mélyébe szálló
E nyugodt szemsugár.

Az asszony megzavarva
Néz ide és oda,
Beszélni is akarna,
Csak hallgat tétova.

Szemét a földre szegzi,
Többé egy szót se mond,
De majd a férfi kezdi
És így beszél viszont:

»Mindent tudok és mindent
Rám bízatsz, gyermekem,
Én áldom a jó istent,
Hogy elhozott nekem.

Szerény padlás-lakomba,
Hol nincs dísz, kényelem,
És nincsen cifra pompa,
Maradj eztán velem.

Munka az én táplálóm,
Lemondás támaszom.
Társam sok égi álom,
Az isten vigaszom.

Az életharcz megedzett,
Te se csüggedj bele,
Mindennek, amit szerzek,
Tiéd lesz a fele.

Vedd biztos menedékül
E ház tulsó felét,
Itt élhetsz bú, gond nélkül,
Míg uj kedv száll beléd.

Ha szennyét múlt időnek
Feledni akarod,
A tiszta szép jövőnek
Reményén andalogj.

S ha a jövődöt rútnak,
Szennyesnek képzeled,
Ah szúzi tiszta múltad
Emlékén édelegj.

S ha újra - hogy kiszálljon -
Lelkednek kedve kél,
Mehetsz - az isten áldjon -
Békén, ahogy jövé.

De hogyha sírig folyton
Maradnál itt velem,
Maradhatsz - isten óvjon -
Szomszédom szüntelen...«

Szomszédom! Elpirúlva
Csak hallgatott a nő
S kamrájába vonúlva
Pihenni tére ő.

II.

Ott éltek együtt ketten
Két kis padlás-szobán,
De tiszta, érintetlen
Irén, mint hajdanán.

És bár sok estét együtt
Tölthettek gondtalan,
Még sem tért vissza kedvük
Csak ültek szóttalan.

Kenyerüket kereste
A férfi nappal ott,
De ha leszállt az este,
Magának dolgozott.

A jelené volt napja,
Jövőé éjjele,
Az ihlet-láz ragadta,
Szebb honba szállt vele.

Asztalánál suttogva
Csak olvasott, csak írt,
Míg a padlás-sarokba'
Irén magába' sirt.

Mindegyre föltekintett,
S a férfiút lesé:
Nem hull-e egy tekintet,
Egy jó szó ő felé?

Nem hagyja abba mívét?
- Oly fárasztó az éj! -
Nem járja-é át szívét
A régi szenvedély?

Nem tör ki vádló szóban
Sok régi sérelem?
Mehalt-e hát valóban
Az ifju szerelem?

Oh, bármit szólna, tenne,
Sújtaná bosszulón,
Csak oly szótlan ne lenne,
Oly zárkózott ne vón!...

Szállnak némán a perczek
A kis padlás-szobán,
Bent csak az óra perczeg,
Kint a szél bűg csupán.

A székesegyház tornya
Kondúl, nyugóra int,
A férfi fölzavarva
Irén felé tekint.

És így szól: »Drága gyermek,
Még itt ülsz éberem!
Látom, hogy könnyed pergett,
Mi bántott, édesem?«

Felel a nő remegve:
...»Ah rossz néven ne vedd,
Régóta gyötri egyre
Egy kérdés lelkemet.

Emiatt öl a bánat,
Emiatt perg e könny:
Hogy van-e bűnbocsánat?
Feledted-e bűnöm?«

Szól társa: ...»Oh te balga,
Ez búsított tehát!
Ki esdő szódat hallja,
Még vétket fog reád.

Az bocsásson meg néked,
Ki elébb elítél.
De hisz te olyan vétket
Még el nem követél.«

...»Ne így, ne így, barátom,
Szivem választ kíván.
Oh tudsz-e bűnbocsátón
Gondolni én reám?«

Felel békén a férfi:
...»Ne gyalázd Istenünk!
Az ő tisztje itélni
És megbocsájtani bűnt.

Ha lelked bűnös volna
S én megbocsájtanék,
A bűn alól feloldva
Lelked nem volna még.

Tekints saját szivedbe,
Az isten ott lakik
És bizd ítéletedre,
- Ha vannak - bűneid.

Se jót, se rosszat véled
Nem tehet soha más,
Szivedben az ítélet
És a feloldozás!...«

Eseng a nő: ...»Örökké
Nyomorúlt legyek én!?
Hát soha, soha többé
Nincs vigasz, nincs remény!?

Hát soha már e létben
Barátom nem lehetsz!?
Nem lángolsz többé értem,
Hát többé nem szeretsz!?...«

Felel a férfi halkán,
Míg ajaka remeg:
»Hát oly felfoghatatlan
Az emberszív neked?

Hát soha, tévedt gyermek,
Nem érted semmikép,
Hogy szeretetre termett
A szív, a tiszta ép.

Törvénye az, hogy híven
Szeresse társait,
Hisz minden ember-szívben
Az egy isten lakik.

S törvénye, hogy múltjához
Örökké hű legyen,
Mert hogyha hű magához,
Hű máshoz, gyermekem.

Ne bántson hát a bánat,
Élj gondtalan, vigan,
Szülőd leszek és gyámod,
Én árva jó fiam...«

Oly gyöngéd volt a hangja,
Hisz ott fakadt szivén
S mégis, midőn ezt hallja,
Sápad, pirúl Irén.

Oh hisz hiába kérdi
E büszke nagy szivet,
És soha ez a férfi -
A nőt nem érti meg.

III.

Reménytelen sovárgva
És megértetlenül
Élt ott a tévedt árva
Kettesben - egyedül.

És minden újabb nappal
Próbálta ujolag,
Hogy földézzé szókkal
A rég múlt napokat.

Ha tán egy halvány emlék
Egy kép a múlt időn
A férfiúnak lelkét
Átjárná éltetőn.

Sok czélzás a tavaszra,
Elúzné a telet,
S szívben, mely behavazva,
Támadna kikelet.

S Irén idézte folyvást
A nyári kis lakot,
A kertet, rózsá bokrát,
A lugast, a padot;

Az ifjúkori tréfát,
Bohó pajzánkodást,
A nyári esti sétát,
Az első vallomást;

Közönnyel hogyan gyötré
Az igaz szeretőt!
De már ezentul többé
Sohsem kinozza őt. - -

Hiába, mindhiába!
Magát bármint töré:
Kétségbeesve látja,
E férfi nem övé.

Hát fölajong magában,
Fölsír reménytelen:
...»Mért maradok e házban?
Itt nincs többé helyem.

Ki büszkén, göggel állva
Daczoltam vészeket,
Szánandó koldus-pára
Én többé nem leszek.

Bár gyöngéd szívvel adja,
Mint soha senki más,
Megfullaszt a falatja,
Megfojt e kis lakás!

Inkább utczára vetne
A fösvény nyomorúlt,
Gyűlölné vagy szeretne,
Oh csak ne szánna úgy...«

S keservtől, láztól égve
Önmegfeledkezőn,
Zokogva húllt elébe
És ekkép esde hön:

...»Szeretlek, óh gyűlöllek,
Te esdett s rettegett,
Úgy fél a lelkem tőled
S úgy szomjaz tégedet.

Te irgalmas, kegyetlen,
Te nyájas, te kevély,
Te nyílt napfényes szellem,
Te titokteli éj.

Nyiljon meg szived, ember,
Mit gondolsz, mondd ki, mondd:
Rabnődét szerelemmel
Szereted-é viszont?

Én föl nem kelek innen,
Mig ajkad nem felel.
Szemérem, dölyf, ah minden
Veszszén örökre el.

Egy vallomás ez ajkon,
Egy édes csók csupán,
S boldogan kisóhajtom
Lelkemet azután...«

Kábúltan áll a férfi
A térdelő előtt,
Egyszerre - ezt nem érti -
Hév, láz fogá el őt.

Ugyan mi lelte lelkét?
Mitől e hiuság?
Mi remegteti mellét?
Kevélység, gyávaság?

De egy pillantat mulva
Már nyugodt és erős,
S aztán elkomorúlva,
Feddé magát a hős:

...»Szivem, óh hiú szív te,
Te most is ingatag,
Ki mást tanítasz hitre,
Elszédülnél magad!?!«

És lehajol Irénhez,
Sok vigasz-szót rebeg:
»Gyermekem, kedves, édes,
Beteg vagy, lázbeteg.

Hisz mint atyád, szeretlek
És sohasem hagylak el,
És örködöm feletted,
Ápollak is, ha kell.

Hát térj magadhoz, gyermek,
Hát ne kinozd magad,
Ne követelj szerelmet,
Mely csak önként fakad.

S amit a szív, ha lázad,
Nem vív ki sohasem,
Kivívja az alázat
S a túrés, édesem.

Csak próba ez az élet,
Szebb lét próbája ám,
S mindent elér a lélek,
Mely úrrá lesz magán.

Épp azt kell eltipornod,
A vágyat, szilaját,
Mitől nem lehetsz boldog,
Mi bűn felé ragad.

Alázatot tanulva,
Majd lesz, ki fölemel,
Ember csak porba hullva,
Szállhat az égbe fel.«

IV.

A nőt karjába vette,
Mikéntha lánya vón,
Párnák közzé fektette,
Beczázta altatón.

Tréfálva, mosolyogva
Tündér mesét sugott,
Míg sírva, felzokogva
Az asszony hallgatott.

Zilált haja kibontva,
A válla meztelen,
De társa féltő gondja
Befödte nesztelen.

A férfi szólt: »Hajnalra
Erős lélsz és vidám.«
A nő szólt: »Ravatalra
Fektetnek ezután.«

A férfi szólt: »Ne féljed
A lázt, te kis beteg!«
A nő szólt: »Isten véled,
Én holnap elmegyek.

Utólszor alszom itten
E bús fődél alatt
S hálálja meg az isten
A te jószágodat.

És soha bú ne érjen,
Se önvád, öldöső
S legyen ki néked éljen,
Oly t i s z t a m u l t u nő.

S ha boldogít egy szebb kor
Szelid család ölén,
Jusson eszedbe egykor
A bujdosó Irén.

Ki szeretett halálig
És áldást kért reád,
Kit holnap nem lelsz már itt.
Menj, menj! Jó éjszakát.«

A férfi ment. Az ajtón
Megállt. Ozt' ment megint.
A szél nyögött sohajtón
Az utcán odakint.

Az ablaktábla zörrent
És valami zuhant...
Ki sikitott, mi csörrent?
Ki fekszik ott alatt?

A ház sötét kövére
Zuhant szegény leány,
Ott foly patakban vére
A nagy ház udvarán.

Hozzák. A félholt gyermek
Meghalni tér ide.
Csak áll a férfi, dermedt
Iszonytól a szive.

Egyszerre vajh mi lelte?
Ez volt imént erős?
Úgy összeroppan lelke,
Térdére rogy a hős.

Mi benne tulfeszítve,
A zordon akarat,
Uralmát elveszítve,
Vad könnyekre fakad.

Áztatja könnypatakkal
Az asszony tetemét,
A félholt suttog halkal,
Ráveti tört szemét.

A férfi örült lázba,
Remegve így beszél:
»Mit tettem, óh én gyáva?
S te hős szív, mit tevé!

Jaj meg nem érthetélek,
Jaj fel nem foghatál,
Halálba üldözélek,
Ki életem valál.

Te szeretett, te áldott,
Te hön esengve várt,
Te visszasírt, sóvárgott,
Te végre megtalált...

Nem lehet az, hogy végkép
Szivemtől elszakadj.
Reám dől a sötétség,
Óh maradj, óh maradj!

Sok esztendőn át folyvást
Azért szenvedtem én,
S tanultam a lemondást,
Hogy birjalak, Irén.

Hazugság, ámitás volt
A nagy önuralom,
Bőszült vihart palástolt
A gonosz nyugalom.

Te rab módjára sinylett,
Fékezett szív, szivem,
Törd széjjel rabbilincsed,
Lázadj föl ellenem!

Oh dúlj te vágy, te titkos,
Tombold ki magadat!
Sülyedj pokolba, gyilkos
Kegyetlen akarat!...«

S zokog ajkán a vesztett,
A tört életremény:
»Szeretlek, nem eresztlek!
Utánad halok én!«

Erőtlenül mosolygva
Még egy szót súg a lány:
»Szeretsz-e?« - haldokolva
E szó leng ajakán.

Még egyszer ott bevallá
A síró férfi azt,
A lány még egyszer hallá
Az esdekelt vigaszt.

És egymásba fogódzva
Két szív egygyé tapadt
Egy tiszta örök csókba
Olvadt a két ajak.

Meghalt. - A végső harczon
Irén már átesett.
De még a sápadt arczon
Mennyei üdv lebeg.

KÖLTŐ-TÁRSHOZ.

Szivedben dicsvágy, olthatatlan.
S ah el nem ismer a világ,
Mely dúslakodva álnagyokban,
Tekintetet sem vet reád.

De költő, keserűség mérge
Ne rontsa el hő szivedet. -
Vonúlj a nagy világtól félre
S alkosd meg legjobb művedet.

Tudom, nehéz ott túrni, várni,
Hol győzedelmet ül a rossz,
Napszomjas szívvel éjben járni,
Mig fényben fürdik a gonosz.

Nem ad vigaszt a hívő álma,
Az esdett túlvilági bér,
Sem mit utókor nyújt, a pálma,
Sem mit magad fonsz, a babér.

Oh hogy is kárpótolna mindez
Sok évnek gyötrelmeiért,
Munkáért, melytől nem pihenhetsz,
Díjért, mit szived el nem ért?!

És mit ha végül el is érne,
Szived csak vérzene nyomán. -
Hiszen csak gúny a percznek bére
Sok évi szenvedés után.

De épp ezért te, hiu ember,
Vonúlj magányba csöndesen,
Mért törnöd égő gyötrellemmel
Oly célra, mely uj kint terem?

Oh öld meg a szív sebző vágyát,
Mit kebled táplál, mint kigyót,
Tipord el élted hiuságát,
Önzéstelen szolgálj a jót.

Az emberektől félreállván,
Mellőztetéssel ne törődj,
Hálát se kérj, díjat se várj ám!
Hiszen mit adhatnának ők?

Kiknek szive szegényen sínylik,
Mit adhatnának ők neked?
De te, mint gazdag szívhez illik,
Add nekik legjobb művedet.

KATONANÉ THURÁNSZKY IRÉN JUBILEUMÁRA.

Uj ifjúság jött évről-évre,
Amig a régi távozott,
Nemzedék tünt így nemzedékre.
Isten veled! Isten hozott!
Te fogadád hívő örömmel
Édes hazánk leányait,
S küldéd áldással, búcsu-könnyel
Világgá tanítványaid.

Igy szállt el évre év, de ime
Minő káprázat, mily csoda!
Most itt van - látod színről-színre -
Távozott lányaid sora.
A múlt emléke mind feltámad
Előtted áll miként jelen,
Körülmosolyg egy negyed század
Ragyog rád ünnepélyesen.

S mig hála kél minden kebelben,
Egy kérdést csöndben rejteget:
Te szép, te nemes női szellem,
Vajjon mi ad erőt neked?
Mily kimeríthetetlen forrás
Fakad szivedben szüntelen?
Hogy annyi jót tudsz tenni folyvást
És nem merülsz ki sohasem.

Mi ad erőt, hogy mindig újra
A régi jósággal fogadd
Hú szeretetben megújulva
A gyenge, ifjú sarjakat?
Anyai szív szelid türelme
S csodás jósága is vele
Rég kiapadna, kimerülne
Így osztván lelkét százfele.

Mi ad erőt, hogy mind szeressed,
Oltalmazd, gondozd és tanítsd
A tévelygőt jóhoz vezessed
A sorsúzottet gyámolítsd?

Mi tartja fenn véget nem érő
Mindég virrasztó gondodat?
Mint lángot, amely örök égő,
Fentart a buzgó áhitat!

S mi ad erőt, hogy elvezérel
Segítő társid táborát.
Vezéreként nyugodt terved érleld
Irányítsd férfiak sorát

S amilyet ritka férfi bír el
Oly nagy munkát végezz dicsőn
És hozzá érző női szívvel
Szeliden, gyöngéden hívón!?

E szent erő, e tiszta forrás
Mely soh'sem fogyva csak telik
S kiapadhatlan buzog folyvást
Ez lelked legmélyén a hit.
Nem földi vágy, mi abban gerjed
S ahova tör, nem földi út.
Azért tud úgy szeretni lelked,
Mert olyan mélyen hinni tud.

E mély, igaz hitet dicsérem
Amelyhez kétely soh'se fér
Bölcsék kutatják földön-égen
De szilárd hithez vajh' ki ér?
Te néked soh'sem kell keresned
A legdicsőbb nagy adományt
Mert az ott lelked mélyén termett
Te kaptad égi kegy gyanánt.

Ez ama hit a jóban, szépben,
Hogy van e létnek célja, van,
Az igaz nem jár örök éjben
És az erény nem hasztalan
Ki e hazában hűn betölti
Tisztét ezernyi gond között,
Jut annak díj, amely nem földi
Jut annak üdv, amely örök.

A VÁDASKODÓK.

Szegény hazám, örök panaszszal
Halmoznak el rossz gyermekid,
Tőled mind újabb jót kívánnak,
Neveznek fősvény mostohának,
Mert kincs, gyönyör nem jut nekik.

S már szitok, vád is kél szivükből,
Már pártos terven fő fejük,
Már idegenben is megszólnak,
Világgá azt kiáltva rólad,
Hogy itt a jóknak nincs helyük.

S te jó hazám, mindnyájunk anyja,
Ki mindig gyámolunk valál,
Mégvéded még a vádolót is,
Mégáldod még az átkozót is
S a rossznak is jót nyujtanál.

De magad is ezer csapástól
Még föl sem is épülhetél,
Fájdalmas szívű istenasszony,
Ki szenvedél sok véres harczon,
Kincs-garmadát nem gyűjthetél.

S még így is, bár magad vivódol,
Táplálod ezt, segíted azt,
Mi mult időkből maradt néked,
Szétoztod kincsed, gyöngyöd, éked,
Hogy elnémitsad a panaszt.

Emitt kezéd könnyet törül le,
Ott verejtékes homlokot,
Ezt mult hűségért gyámolítod,
Azt a jövőért kitanítod,
S adsz mindegyiknek hajlokot.

S ha több jut egynek, mint a másnak,
Jó szived arról nem tehet,
S ha törtetők, önzők, ledérek
Szent bizalmaddal visszaélnék,
Mást érjen vád, ne tégedet.

S ne csak mást vádoljon zajongva,
Ki nem találja itt helyét, -
Eszmélve és magába szállva,
Saját szívében megtalálja
Balsorsa, búja kútfejét.

A kapzsi vágy az ott szívében,
Mely vérét hajtja, kergeti,
Vágyódva ujjabb s ujjabb élvre,
Küzdő honától mindent kérne
És mit sem adna meg neki.

Óh én hazám, mindnyájunk anyja,
Azt várja sok rossz gyermeked:
Te munkálj, fáradj ő helyettük,
Tedd jóvá sok könnyelmű tettük,
S csak baj, gond jusson teneked.

S van sok, ki már halottnak képzél,
Akit csak eltemetni kell,
És már-már fosztogatva téged,
Eladnád azt az örökséget,
Mit szerzél hősök vérivel.

Telhetlen bűnös gyermekek ti,
Még él és élni fog anyánk,
Ki minden fiát őrzi, védi!
S nem venni tőle, adni néki,
E hivatás szállott reánk.

Óh, emlékezzünk a nagyokra,
Honuktól mit se kértenek,
Od'adtak érte rangot, kincset,
Viseltek érte rabbilincset,
Áldoztak vért és életet.

Im ő, fejedelmek fenkölt sarja,
Élhetett dúsan, gondtalan,
S mert meghatá egy nép keserve,
Jogar helytt vándorbotot nyerve,
Honáért meghalt hontalan.

S a nagy, ki szellemének fényét
Addig árasztá szerteszét,
Mig újkor virradt a hazára
És amig ő reá magára
Szakadt az örök vak sötét.

S a hős, ki ifjú hitvesétől
És Muzsájától elszakadt,
Hogy egy küzdővel több legyen még,
És több sír légyen jeltelen még
S honáért még több áldozat.

S a hősök, vértanuknak serge
S az ismeretlen milliók!
Óh, én szülő hazám, teérted
Mind túrt, mind szenvedett és vérzett
És nem kért tőled földi jót.

És mert nem kérték, megtalálták
A jót, miért hű szív eseng,
A szent összhangot önmagukban,
Eszmájuk győzelmét honukban
S az örök éltet odafent.

MESE A TÜNDÉRSÍPRÓL

Volt, hol nem volt egy szép ország,
Gazdag, áldott volt a földje.
Egy szem konkoly ha ott elhúllt,
Kalász-tenger nőtt nyomában.
Ami jó van e világon,
Kézzel fogható üdvösség
Mind együtt volt e hazában.

Hej, csak egy nem terme ottan:
Édes ének, zene hangja
Sohsem zengett ama földön.
Némán állott minden erdő,
Rigó sohasem fütytyentett.
A mezőn nem szólt pacsirta,
Dalnokoknak égi serge
Félve elhuzódott onnan
És az embereknek ajkán
Nem szólt soha bűvös ének.
Átok sujtá azt a földet,
Daltalanság szörnyü átka.

Zord, sívár volt hát a népe,
Zord, kevély volt a királya.
Kincseiben bizakodva
Göggel járt ő palotáján,
Mint egy vézszel terhes felhő,
De mint napsugár a felhő
Mély ködétől elborítva,
Úgy élt a királyi várban
Egy tűzlelkü szép királyfi.

Szép királyfi, aranyfürtü
Szomorúan járt a várban.
Nyughatatlan vad sovárgás
Csak epeszté szomjas lelkét,
Tenni, hatni, nagyot merni
Akart volna szilaj hévvel.
De maga sem tudta, hogy mi
Bántja lelkét, csak vívódott,
Lehorgasztott fejjel járt ott,
Mintha valamit keresne.
Mibe fogjon? mibe kezdjen?
Minek éljen e bús várban?
Ahol nincsen igaz lélek,
Hol napestig más se hangzik,
Csak láncz-csörgés, fegyver-zörgés
S poharak csörömpölése.

Aranyfürtü szép királyfi
Szomorúan járt a kertben,
Egyre beljebb a sűrűbe...
Ott a tónak partja mellett
A harmatos bársony fűben
Valami csillámlott, fénylett,
Aranyos kis pálca-féle,
Amilyent még sohasem látott.
Fölemelte... jól megnézte...
Biz az egy szép aranysíp volt.

«Arany-pálcza, mondd, kié vagy?
Ki dobott el? S ezt a nyilást
Vajh' ki fúrta végig rajtad?
Szép játékszer, haza viszlek!»
Véletlenül csak úgy játszva
Belefűtt az arany-sípba.
Hát egyszer csak felmorajlott,
Felzúgott a tónak habja,
S ködruhában, pára-hajjal
A hajában harmat-gyöngygyel
Megjelent a vízi tündér.

«Szép királyfi, minek hívtál?
Szép királyfi, mi bajod van?»

Álmélkodva, de nem félve
Felelt erre a királyfi:
«Hát te ki vagy, csoda-tündér,
Akaratlan, akit hívtam?
És mi ez a fényes játék,
Mely oly bűvös hangon szólal?»

«Én vagyok a tó tündére,
Lent születtem a mélységben,
De nagy néha ki-kiszállok
Embereknek vigaszára.
És e fényes arany-játék,
Nem játéka - gyermekeknek.
Tündérsíp ez, csodaszerszám,
Titkok-titka lakik benne.
Vajmi ritka földi lélek
Tudja nyitját, érti módját,
Hogyan kell e sípot fúni.
De ki egyszer megtanulta,
Üdvösségét leli benne.
Elröppenő dallamával
A bú is elszáll szivéből
És a dalba omlott bánat
Mint hüs szellő leng körülte,
Simogatva égő arczat.»

Felelt erre a királyfi:
«Oh taníts meg sípot fúni.»

És a tündér, a jóságos,
Megtanítá sípot fúni.
Este hazatért a gyermek
S boldogságtól fénylő szemmel
Zengte, zengte szép danáját.

Meghallotta a vár népe,
Összecsődült mind a szolga
A szokatlan zengő hangra.
«Vajh' mi lelte a királyfit?
Isten látja, nincs eszénél.
Valami bolondos játék
Megzavarta épp elméjét.
Reggel, este sípját fújja,
Furcsa zajjal, vad rivajjal
Veri föl az ősi házat.
Elfelejtí komoly dolgát,
Lakomákra sincsen gondja,
No, ez sípjának bolondja.»

Hírül vitték a királynak
És haragra gyúlt a zsarnok.
«Nehogy ezt a sípot halljam!
Bosszant ez a dőre játék!
Sem atyám, sem annak atyja,
Sem egész hős nemzetségünk
Nem tett soha ilyen csúfot.
Soha sípot itt nem fújtak.»

Szomorúan ment az ifjú
Ki a kertbe, ki a tóhoz,
Hogy utólszor dalt zenegjen
És a tóba vesse kincsét.

Zengett a dal utóljára,
Olyan búsan, szívet-tépőn...
Hát egyszer csak fölmerajlott,
Felzúgott a tónak habja
S megjelent a vízi tündér.

«Szép királyfi, minek hívtál?
Szép királyfi, mi bajod van?»

Felelt erre a királyfi:
«Oh te tündér, mért tanítál
Sípot fúni, dalt zenegni?
Mít ér nékem ajándékom,
Hogyha mások nem becsülik,
Palotában meg nem túrik?
Oh vedd vissza csalfa kincsed.»

«Drága fiam, hát csak ez bánt?
Hadd segítek rajtad nyomban!
Adsza ide azt a sípot,
Belemártom a habokba.
Bűvös tóba - varázs-szóra
A te nagy bűd fordul jóra.
Elvarázslom ezt a sípot,

Fúhatod majd reggel, este,
Senki más nem látja, hallja...»

Belemártá a habokba...
Este hazatért az ifjú
S boldogságtól fénylő szemmel
Zengte, zengte szép danáját.
Láthatlanná, hallatlanná
Lőn a hangszer s bűvös hangja.

De mit ér a dal zenéje,
Ha nem hallja rokonlélek?
S meg nem érti soha senki?
Ha dalának nincs tanúja,
Önmagának minek fújja?
Hisz a dalnak épp az célja,
Hogy meghallja más is néha.

Ujra bús lett a királyfi,
Ujra kiment az erdőbe
Belefűtt a tündérsípba.
Hát egyszer csak fölmorajlott,
Felzúgott a tónak habja
S megjelent a vízi tündér.

«Szép királyfi, minek hívtál?
Szép királyfi, mi bajod van?»

Felelt erre a királyfi:
«Oh te tündér, mit ér nékem
A te drága ajándékom,
Ha a legszebb dalnak hangját
Soha senki nem hallhatja?
Vágyra gyúlva, láztól égve,
Minek zengjek puszta légbe?
Oh vedd vissza csalfa kincsed.»

«Drága fiam, hát csak ez bánt?
Hadd segítek rajtad nyomban.
Adsza ide azt a sípot,
Belemártom a habokba.

Bűvös tóba - varázs-szóra
A te nagy bűd fordul jóra.
Elvarázslom azt a sípot,
Majd a dal, mit bele zengesz,
Benmarad a tündérsípban,
Beledermed a hangszerbe
És száz évig marad ottan,
Míg majd új nép jön e földre,
Új nép, amely dalért buzdul
És majd akkor mind a dallam,
Amit zengtél hajdanában

Önmagától kirepül majd,
Vágytól égve száll a légbe,
Érző emberek szívébe.»

Este hazatért az ifjú
S boldogságtól fénylő szemmel,
Zengte, zengte szép danáját.
Boldog volt, mert tudta, hitte,
Hogy majd hosszú száz év múlva
Lesz a dalnak hallgatója.

El is zengte minden búját,
Minden vágyát és reményét,
Minden dalát eldalolta,
Beleönté a szép sípba,
Hogy száz évig fenmaradjon...
De mit ér majd a jövő?
Száz év múlva nem él ő már.
Majd akárki meghallhatja,
Csak ő maga sohasem hallja
Énekének diadalmát!

Ujra bús lett a királyfi,
Ujra kiment az erdőbe.
Tanakodott, vajjon híjja,
Vagy ne híjja a jó tündért?
Kitől annyi jót kapott már,
Mit is kérjen attól újra?
Mégis hívta, de utólszor.
Hát egyszer csak fölmorajlott,
Felzúgott a tónak habja
S megjelent a vízi tündér.

«Szép királyfi, minek hívtál?
Szép királyfi, mi bajod van?»

Felelt erre a királyfi:
«Minden dalom eldaloltam,
Száz év múlva meghallgatják.
Minek élek én még itten?
Száz év múlva óh hadd éljek.»

«Drága fiam, hát csak ez bánt?
Hadd segítek rajtad nyomban.
Jere vélem le a tóba,
Le a tündér-palotába.
Nádnak, sásnak gyökerénél,
Vízi liljom-ágyon fekszel,
Hableányok, hú cselédim,
Gyöngyöt fűznek a hajadba.
Nytott szemmel alszol ottan

S majd meghallod száz év múlva
Arany-sípod zengedezve.»

«Vezess, vezess!» szól az ifjú...
Átölelte hullám-karja,
Lent a tóban pihen halva.

VIGYÁZZ...

(1890)

Vigyázz, vigyázz, én jó hazám,
Jog és szabadság ősi menedéke,
Ki állsz sok véres harcz után,
Csak le ne döntsön ez a szolga béke.

Vigyázz, ne bízd el magadat
Hatalmas urak pártfogó kegyében!
Oh csak kegyencz vagy, - nem szabad,
Van szabadalmad, - jogod nincsen, népem.

Honszerző hősök fegyverét
Kezedből réges-régen kicsavarták,
Helyébe adták a cseléd,
Az udvaroncز szép czifra díszü kardját.

Nem hatalom, - dísz az csupán,
S dísz sem magadnak, - hej csupán uradnak,
Vezér ki voltál hajdanán,
Ah mivé lettek? zsoldos szolgahadnak.

S még azt is, szolga-köntösöd,
Csak addig túrik uraid te rajtad,
Mig hű vagy mindenek fölött,
Mindenre kész, vak engedelmes fajzat.

S míg szolgálsz, egyre vész erőd
És egyre többet követelnek tőled.
Oh én hazám, féld a jövőt!
Elámított nép, óh mi lesz belőled?

Ha többé nem szolgálhatod
S föl sem használhat minden célra téged,
A pártfogó majd félredob,
Keres magának alkalmasb cselédet.

S te haj! nem is tudsz igazán
Szolgálni úgy, mint annyi szolgálélek,
Szabadnak születél, hazám,
És nem lehet, hogy megtagadjad véred.

Csak elkábított az a kegy,
De föltámadsz még, öntudatra gyulva!
A cifra dísz még leveted,
S honszerző kardod fénylik, villog ujra!

VAJDA JÁNOS SÍRJA.

A temetőbe vitt utam. Hisz ott van
Mind a jeles, ki társul fogadott,
A temetőben alszik megnyugodtan,
Ki honfi-hitből nékem részt adott.

Ah, holtak országában kell keresnem
Hazám, a te leghívebb fiadat,
Aki élők közt már kétségbeestem,
A holt tán nékem újra hitet ad...

És járok sírról-sírra tétovázva,
Hány emlékmű, megannyi palota,
Alkusz vezérek büszke síri háza,
Kétszínű bölcsek márvány-csarnoka.

Csupán a költő sírját nem találom,
Nincs rajta emlék, messze csillogó,
Tart az irigység túl a bús halálon
S feltámadást sem várhat már a jó.

Immár e lét kéjével be nem éri,
Kié ma minden földi jutalom,
A holtak dicsőségét is kibérli
Magának a telhetlen hatalom.

Hogy túl a síron se enyészsen fénye
Annak, ki földön rangban fényeleg:
Álljon jel nélkül a nagyok erénye,
Késő kegyelet se találja meg.

Oh költő, én hitért jövék ki hozzád
S még fájóbb kétség támad szivemen.
Lám a jövő, melynek zászlóját hordád,
Ledérebb, mint volt egykor a jelen.

Egy vigaszod volt, míg a földön éltél,
Hogy a halál majdan jutalmat ad,
S lám, gyarlóbb a kor, mit javítani véltél,
Élőt számúz, halottat megtagad.

Mi adjon hát erőt, hitet szivemnek?
Hogy járjam meg utam másik felét?
Jeltelen sírját látva mesteremnek
És álnagyok hivalgó sírjelét.

Mi vigasztaljon, oh mi bátorítson?
Körültekintek... Dermedt téli táj...
Nincs fény az égen, nincs virág a síron.
Egykép kietlen élet és halál.

De ime hallom, lelkem dermedt csendjén
Egyhangún hogy döng, mint az óra-mű:
Nyugodj meg, ember, bús hazádnak rendjén,
Halál után sem vár díjat, ki hű.

Csak halad útján semmit sem remélve
S mégis szünetlen a tökély felé,
Megy egyenest, mert nem tud lépni félre
S mert komor végzet ekkép rendelé.

AZ ELÁTKOZOTT VÖLGY.

Amerre nézek, hegykoszorú
Fellegit küldi a völgybe,
Azért e tájék oly szomorú,
A vihar mind ide tör be.

Hegyszakadékok rejtekiben
Szél-fiak egymásra únnak,
Ide ásítanak zord hidegen, -
Rózsáink ezektől hullnak.

Fagy ül az ormon, hó-takaró,
Télen is, nyáron is végig,
Dermesztve szágúld onnan a hó, -
Gyümölcsünk azért nem érik.

Későn jön ide a fecske-madár
És korán indul el innen,
Mert hideg börtön e bús határ,
A hegyek rabja itt minden.

Még a szívünk is szomorú rab,
Rajta ül árnya sok hegynek,
Azoktól lessük, süt-e ma nap?
S örvendünk néha a kegynek.

Nyomasztó gondban, mély boru közt
Álmodunk hangtalan, titkon
Égről, mely forró fénybe fűröszt
Végtelen és szabad síkon.

A LEGJOBB TÁRSASÁGBAN.

Valamikor - no ezt elzengem,
Hisz ez az emlék dalra érdemes -
Oly társaságba hívtak engem,
Hol együtt volt sok igazi jeles.

Lelkem magányban elvonúltan
Mindég eszméit, álmait szövél,
Biz én hát roppant elfogúltan
Mentem a múltnak nagyjai közé.

Hol sok szív csillog érdemjellel,
Hol babér díszlik minden fej fölött,
Helyem lesz-é födetlen fejjel,
Jeltelen szívvel jelesek között?

Nem leszek-é körükben félszeg,
Ki Muzsám mellett is félénk vagyok?
Vagy nem hisznek-e túlmerésznek,
S nem néznek-é le a kevély nagyok?

Elvégre is csak bényítottam,
S hallám, hogy dobban szívem hangosan -
De mily csalódás ére ottan!
Biz egyse várt feszelve, rangosan.

Nyájas szerényen üdvözöltek
Oly biztatón kínálták helyüket,
És ők, kik legmagasbra törtek,
Legmélyebben hajták meg fejüket.

Kiknek nagy volt szellem-hatalmuk,
Nem éreztették vélem a dicsők,
Akiknek égből vala rangjuk,
Nem ismerének földi rangot ők.

És édes érzet szállt e szívbe:
E körbe jutva, im itthon vagyok!
Ah rossz csak a halandók szive
És jók csupán a halhatatlanok!

A FEHÉR FAJ.

Hatalmas faj vagy, tudós és merész,
Te nagy fehér faj, a fél-föld tied.
Fiad tengeren át hajózni kész,
Tudást terjesztve és igaz hitet.

Szent hivatás az, mit betöltenél,
Tudatlant öntudatra keltve föl!
De tőled mégis mind remegve fél
És téged mégis mind vadul gyűlöl.

Előled menekült a réz-szinű,
Ősrengetegben húzta meg magát,
S a szerecseny, a jámbor együgyü
Halálig védi ősei honát.

Nyomodban inség, romlás, gyűlölet,
A többi fajnak fojtott bosszuja,
Átkozza mind nagy szellem-művedet,
Csak rabszolgád lesz, ám híved soha.

Mert csalfaság a büszke hivatás,
A hit, mely vadat öntudatra költ,
Te telhetetlen kapzsi óriás
Csak földet kívánsz, kincset és gyönyört.

Kevély fehér faj, tudni vágysz sokat,
Hogy rátehesd mindenre rabigád.
Megzabolázod a villámokat
S a szélvész a te büszke paripád.

A természetnek minden elemét
Te megaláznád, hogy szolgád legyen,
Ostromlod dölyffel az ég istenét,
Hogy te légy úr a földön és egen.

S kifosztva mindent, mi utadban áll,
Nagy haramják és tudósok faja,
Már vágyad itthon kincset nem talál
S világgá széled gyilkosid raja.

Felfegyverkezve ég villámival
Te megjelensz a többi faj között,
Ajkadon a hit szent malasztival,
Buja pogány, aki rabolni jött.

Fehér a színed, síma a szavad,
Gonosz a tettet, istent gúnyoló,
De bár istenként szerepelsz magad,
Él még az égen a nagy bosszuló.

Mitől ma reszket az egész világ,
Mi hódítóvá avat tégedet,
A telhetetlen élvzomj, kapzsiság
Okozza majdan a te végedet.

Bírvágyra szítod tennen gyermeked,
S Tennéped tör majd rád, a gyülevész,
S ha kiirtottál minden nemzetet,
Saját magadnak kiirtója léssz.

A DICSŐSÉG POHARÁBÓL.

A dicsőség poharából
Adtak innom néhány csöppet,
Azt mondták: «Elég néked,
Nem adunk mi ennél többet.»

De én többet követeltem,
Hiszen másnak még elég jut,
Vágyam gyújtja, kínom nyújtja
Az ő fősvény ajándékuk.

Végre is csak elfogadtam
Azt a csöppnyi édességet.
Ekkor láttam, hogy ez is csak
Keserű volt, mint a méreg,

Mert utólag azt a csöppet
Mégmérgezték nagy titokban. -
De én ekkor kint feledve,
A szemük közé kaczagtam.

A fősvények megmentettek,
Mert nem adtak többet innom.
Csak egy csöpp volt ajándékuk,
Csak egy perczig tartott kínom.

ÉJJEL A HAJÓN.

Sötét, idomtalan tömeg
Halad hajónk a nedves éjben.
Egy-két alak fent didereg,
A nap fölkelését várva ébren.

Az ég s a tenger egybefoly,
Mint roppant sírbolt feketéllik.
Hol kél a nap föl, merre, hol?
Keressük az ég halvány szélit.

De mindenütt feketeség,
Elaludt a lét minden lángja,
Csak e hajó őrmécse ég,
Miként kriptában síri lámpa.

Hogy van még élet idefent,
Nem látja ember, már csak hallja.
Szél egyhangú sírása zeng
S csapzó hullám dermesztő jajja.

S szívembe száll egy sejtelem!
Sejteni vélem a mély titkot,
Hogy az egész nagy végtelen
Csak feneketlen puszta sírbolt.

A mindenség kihalt, kihült,
Az égi test mind síri-lámpa,
A mérhetetlen kripta-ürt
Nem hatja által gyöngé lángja.

Mint itt hajónk az éjjelen
Várván, a hajnal mikor virrad:
Ekkép bolyong a végtelen
Tátongó űrben mint a csillag.

Egyik se lát fényt vigaszul,
A vak sötétben csak azt hallja,
Hogy a nagy űr viharja dúl
S zokogva sír az idő jajja.

A TŰNŐ PERCZ.

Megragadnám a tűnő perczet
Te tiszta üdv, el nem eresztlek!
De még vágyammal el sem érem
S már újabb percczel kell beérem.

Megállanék. Mily szép az élet,
A nap ragyog boltján az égnek,
Fényárban fürdik rengő sajkám,
Babérliget int tenger partján.

Mostan lehetne álmat szőnöm,
A lét gondjával nem törődöm,
Iramló kéjen, percznyi üdvön
Mint gyermek anyja keblén csüggnöm.

De nem szabad. Az idő száguld,
Percz föl se bukkant, már aláhullt,
Egymást hajszolja, mint a hullám,
Az én sajkámra ráborulván.

Nincs sehol pihenő, megállás,
Csak örök múlás, tova szállás,
A nap is alig láthatóan
Jár már az égen lehunyóban.

Habokból hűvös szellő ásít,
Suttogja üdvök elmúlását.
Felhő az égen csak azt súgja,
Hogy menni kell a vándor-útra.

Hát sehol, sehol merre nézek,
Nincs szilárd támasz, biztos fészek,
Nincs pontja a futó időnek,
Hol horgonyt vessek vagy kikössek?
És remegőn magamba térek,
Tán bent szívemben partot érek?
Bent percz születhet, percz elmulhat,
Örök lényemhez sohsem nyulhat?!

SZEDERFÁNK.

Lombritkító ősz szállt alá a tájra
És piros-sárgán hullt a falevél.
De ellentállott kertünk szederfája,
Sűrű, zöld lombját bárhogy tépte szél.

Csodálva néztük virradatkor ébren,
Hogy áll még zölden, bár dérrel tele,
A fújtó ködben, nyirkos, hideg légben
Az éjszakát kibirta levele.

Erős, daczos fa, tűrj, az éjnek vége,
Közelg a nap már, önti sugarát,
Hogy felüdítsen, azért jön az égre
S zöldelsz még egy-két őszi napon át.

S ím jött a nap... A fára hull sugára,
Ezer levél megborzong kéjesen,
Átjárja mindet édes, meleg árja,
Zizeg, rezeg, pompázik fényesen.

De haj, a dér s a jég már odafagyva
S már áthatolt zöldjén a dermedés,
Narfény életre már nem csókolgatja,
Utolsó álma ez az ébredés.

A ráfagyott jég hirtelen megolvad,
Megroppan, míg gyönyörtől ittasul.
A nap letörte... Sűrű lomb te, hol vagy?
Az egész dísz egyszerre földre hull.

Lehullott lomb, irigyen nézem véged,
Mindvégig zölden álltál, díszesen,
A pusztulás egyszerre sujtott téged
S egy fényes sugár ölt meg hirtelen.

MONDD, TE KÖLTŐ...

Mondd, te költő, dalod árja
Szüntelen miért fakad?
Hisz a dal az ürbe szállva,
Még csak visszhangot sem ad.

Mért dalolsz hát pusztá légbé,
Mely hideg, részvételen?
Azt hiszed, hogy megtel végre
Daloddal a végtelen?

Oh, mily vakmerő hiúság,
Gyarló emberi merény:
Járni isteneknek útját
Itt a földiség terén!

Telezengni, óh teremtő,
Mérhetlen világodat,
Telezengni a szülemelő,
Eljövendő korokat!

Túlharsogni ember-hanggal
A menybéli vészeket
És túlélni múló dallal
Az örök enyészetet!

A percz hatalmát lerontva
Dallal, mit a percz teremt,
Náddal várat ostromolva,
Vívni ki a végtelent!

Kiserkenő köny-forrással
E világot zugni bé,
Elröppenő sóhajtással
Hídat verni ég felé!

Ész-szikkrával, mely kipattan,
Fényt gyújtani sír ürén,
Élni is, de halhatatlan,
Oh, mily örült e merény!

Mondd hát, költő, dalod árja
Czél-talan miért fakad?
Hisz a dal az ürbe szállva,
Még csak visszhangot sem ad.

TENGERPARTI TEMETŐBEN...

Tengerparti temetőben
Sziklába vájt sír ölén
Itt szeretném átaludni
Örök álmaimat én.

Hallgatódznám, a tengernek
Lázás szíve, hogy dobog
S halk morajként hatolnának
Hozzám a nagy viharok.

Hullám-zúgás gerlebúgás
Lenne nékem ideleenn,
Szél-sikongás mint méh-dongás
Andalítna szüntelen.

Nyugtom lenne, óh de mégis
Sejthetném a harczokat
S örök harczról örök békét
Álmodnám a szirt alatt.

A VITORLÁS.

Mit kívánsz még, csónakos?
Nyájas kék a tenger,
A táj ragyogó napos,
Rajta szellő leng el.

Lebke-szárnyú vitorlád
Enyhe szél feszíti,
S ha kell, ott van a lapát
Izmos kar meríti.

Édes víz és eleség
Elég van hajódon,
Melletted kis feleség,
Rajtad csüng aggódón.

Elvonúlt már mögötted
Múltad ezer vésze, -
Az esdett rév előtted,
S utad kisebb része.

Jó pajtások, emberek
Nincsenek bár itten: -
Elég immár teneked
Tenger, ég és isten.

Tenger lágyan dajkáljon!
Az ég csókolgasson!
Kis vitorlás sajkádon
Az isten virraszszon!

MI TARTJA?

Mi tartja a nagy ürbe?
A csillag-miriádot,
Hogy alá nem merülve,
Még másnak hint világot?
Írányt, erőt, bizalmat
Lelkükbe mi lehel,
Hogy össze nem omolnak
S nem tévelyednek el?

Mi tartja ezt a földet
A sivár végtelenben,
Hogy nem veszít útát, kedvet
Örökös félelemben?
Miként gazdátlan sajka
Csak leng bizonytalan.
A fölszínen mi tartja,
Hogy éjbe nem zuhan?

Mi tartja itt a földnek
Kérgén a millió éltet,
Hogy éjükből föltörnek
S indulnak újabb éjnek?
Föld sása, nádja, lombja,
Mind-mind támasz nekül,
Sok vadja a vadonba?
Hogy áll meg egyedül?

És jaj, az ember-lelket
Mi tartsa bizalomban,
Ahol írányt nem lelhet,
Íránytalan vadonban?
Mi tartsa őt meg hitben,
A kivert kétkedőt,
Honnan, miből merítsen
Vigaszt, eszmét, erőt?

EZT A LANTOT...

Ezt a lantot, gyűlölt lantot,
De régóta verem már,
Hogy ne adjon többé hangot,
Darabokra töröm már.
Vén költő én, a bolondját
Hej nem járom már tovább,
Lantverésnek gyűlölt gondját
Ifjabb népnek adom át.

Megvert engem a nagy isten,
Ki áldást és átkul oszt,
Amióta járok itt lenn,
Uti társam e koboz,
Miatta nincs pihenésem,
Zaklat, hajszol a csalárd:
Hajrá, hajrá! dalra készen!
Szebb dalt, jobb dalt, büszke bárd!

Örömömet elemésztí,
Sugván: Öntséd dalba azt.
Bánatomat még tetézi,
Dalra birván a panaszt.
Álmaimban, lázas éjben
Ezer dallammal zavar
És ha járok nappal ébren,
Egyre zengőbb dalt akar.

Elmém szívja, vérem iszsza,
Elsorvasztja a velóm. -
Uram, vedd e hangszert vissza,
Nincsen hozzá már eróm!
Hisz nem élek, semmi élvet
E világon nem lelek,
Örök daltól már e lélek
Önmagáé nem lehet.

Hogyha adtál ember-testet,
Vért és vágyat én nekem,
Hadd, hogy emberré lehessek
És élvezzem életem'
S ne csupán testetlen, dalban,
Csüngve csalfa hangokon. -
Gonosz hangszer, átkos hajlam,
Veszsz el, ádáz zsarnokom.

Ezt a lantot, gyűlölt lantot,
De régóta verem már,
Hogy ne adjon többé hangot,
Darabokra töröm már.
Vén ellenség, porba véled,
Nem ölöd már életem.
Hej, ezentúl élek, élek
S más dalol majd én nekem!

AZ ÉN KOSZORÚM.

Rőt, forró szikla tenger partja mellett,
Kopár, kiégett déli szigeten.
Ember nem él itt, állat nem legelhet,
Virág, gyümölcsfa itt meg nem terem.

Csak a borostyán kúszik rajta végig,
A forró kőbe hogy kapaszkodik!
Kemény indája, hogy kúszszék az édig,
A napos szirtbe vájja karmait.

Sziklából is szív ő tápláló nedvet
És szomját oltja égi háborún. -
Szivem, te e borostyánt érdemelted,
Ebből fonjátok majdan koszorúm!

VALLOMÁS.

Szivem mindig dicsőségért sóvárgott,
De nem kerestem ál-utakon járva,
Kivántam ünnepeltetést, virágot,
Csak lelkem hite ne legyen az ára.

A tömeg tapsa - óh mily édes dallam,
De a tömegnek nem hizelgék érte;
Forró sóvárgás úzött, hogy azt halljam,
De ajkam soha senkitől sem kérte.

Bírák tetszése, - boldogító szózat,
De kedvükért másképp nem zeng az ének.
Nagyok kegyelme - oh tudom, mi jót ad,
De milliók búját el nem fojtom értek.

Szerelmes az én szivem véghetetlen
A dicsőségbe, miként szűz arába.
Őt tisztán bírni, csak azért epedtem,
Hisz nincs rajt' szép más, csak a tisztasága.

Esdett dicsőség! hogyha el sem érlek,
Egy mosolyod már rám hullt boldogítva
S szivemben hordom a te bűvös képed'
És álmodom majd rólad lent a sírba'.

JEGYZETEK

Katonáné Thuránszky Irén jubileumára. E költemény a budapesti állami tanítónőképző jubileumi ünnepén adatott elő.

A vádaskodók. A Magyar Tudományos Akadémia a Farkas-Raskó-díjjal jutalmazta e verset, melyet itt némi kihagyással és javítással közlök.

Vigyázz. E költeményt már mintegy 16 év előtt írtam s akkor hirlapban közöltem is.